

Nr 52.

Ankom till riksdagens kansli den 16 maj 1941 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till avlönande av mejerikonsulenter m. m.

(1:a avd.)

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under punkt 105 i nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition i ämnet till Befrämjande av mejerihanteringen m. m.: Bidrag till avlönande av mejerikonsulenter m. m. för budgetåret 1941/42 beräkna ett förslagsanslag av 100,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 28 mars 1941 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 188, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Befrämjande av mejerihanteringen m. m.: Bidrag till avlönande av mejerikonsulenter m. m. för budgetåret 1941/42 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 111,600 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till vad propositionen därom innehåller.

Såsom bidrag till avlönande av mejerikonsulenter hos hushållningssällskap eller mejerisammanslutning har anslag anvisats från och med budgetåret 1930/31. För budgetåret 1940/41 har i riksstaten uppförts ett förslagsanslag av 100,000 kronor för bidrag till avlönande under 1941 av 14 mejerikonsulenter och till resekostnader för mejerikonsulenter, till vilkas avlönande bidrag av statsmedel utgår.

Ifrågavarande konsulenter äro sedan den 1 januari 1937 anställda hos svenska mejeriernas riksförening u. p. a.

Gällande bestämmelser i ämnet äro meddelade *dels* i kungörelsen den 31 oktober 1930 (nr 378) angående statsbidrag till avlönande av mejerikonsulenter med däri genom kungörelsen nr 568/1937 gjord ändring, *dels* i kungörelsen den 11 juni 1937 (nr 373) angående provisorisk avlöningsförbättring åt vissa mejerikonsulenter, *dels* i kungörelsen den 31 oktober 1930 (nr 379) angående statsbidrag till bestridande av mejerikonsulenternas resekostnader med däri genom kungörelsen nr 569/1937 gjord ändring, *dels* i kungörelsen den 17 maj 1940 (nr 376) med bestämmelser om avlöning till sekreterare hos hushållningssällskap samt jordbruks- och mejerikonsulenter under

tjänstledighet för militär tjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap m. m. och dels i kungörelsen den 21 juni 1940 (nr 611) angående inskränkt rätt för befattningshavare, inkallad till militär tjänstgöring, att åtnjuta semester eller ferier.

Bidrag till avlönande av mejerikonsulent utgår årligen för varje sådan konsulent med 4,200 kronor såsom grundlön. Härtill komma tre ålderstillägg, ett vart å 500 kronor. Enligt kungörelsen nr 373/1937 utgår provisorisk avlösningsförbättring med 500 kronor för helt år räknat till varje med bidrag av statsmedel avlönad konsulent.

I sammanhang med beviljande av statsbidrag fastställer Kungl. Maj:t för ett år i sänder tjänstgöringsdistrikt för mejerikonsulent. Den 17 maj 1940 har Kungl. Maj:t anvisat medel till avlönande under 1940 av förutnämnda 14 mejerikonsulenter, fördelade å lika många distrikt.

Vid begäran om anslag för budgetåret 1939/40 ifrågasatte svenska mejeriernas riksförening sådan omläggning av mejerikonsulentverksamheten, att vissa konsulenter skulle helt ägna sig åt produkttekniska frågor och därigenom bliva särskilt skickade att stå mejerierna till tjänst i svårare och mera komplicerade situationer. Samtidigt härmed skulle de återstående konsulenternas distrikt utvidgas.

Lantbruksstyrelsen anförde med avseende å den sålunda ifrågasatta omläggningen av verksamheten, att denna vore ägnad att medföra önskvärd effektivisering av samma verksamhet. Därjämte framhöll lantbruksstyrelsen vikten av att mejerikonsulentverksamheten i samband med sagda omläggning ställdes under ledning av en hos riksföreningen anställd tjänsteman och bedrevs i nära samarbete med den statliga mejeriförsöksverksamheten, så att råd och anvisningar till mejerierna meddelades enligt enhetliga principer.

Vid äskande av anslag för ändamålet anförde departementschefen i 1939 års statsverksproposition att en omläggning av konsulentverksamheten i enlighet med de grunder, lantbruksstyrelsen tillstyrkt, syntes önskvärd och ändamålsenlig. Omläggningen förordades av jordbruksutskottet i dess av riksdagen godkända utlåtande nr 1/1939.

Vid begäran om anslag för budgetåret 1940/41 anförde riksföreningen att berörda omläggning borde uppskjutas ännu någon tid på grund av pågående omfattande omorganisations- och moderniseringsarbeten vid mejerierna ävensom att det med omläggningen avsedda syftet tills vidare kunde provisoriskt tillgodoses genom att produkttekniker hos föreningen ställdes till mejeriernas förfogande för utredning av mera svårartade produkttekniska fel, vilket skulle ske i samarbete med den statliga mejeriförsöksverksamheten.

Förslaget tillstyrktes av lantbruksstyrelsen.

Även departementschefen förordade vid äskande av medel för budgetåret 1940/41 i 1940 års statsverksproposition att den av 1939 års lagtima riksdag tillstyrkta omläggningen uppsköttes någon tid. Riksdagen beslöt i enlighet härmed.

Med skrivelse den 27 februari 1941 har lantbruksstyrelsen överlämnat ett av svenska mejeriernas riksförening u. p. a. upprättat förslag till omorganisation av mejerikonsulentverksamheten. Över förslaget har statskontoret den 10 mars 1941 avgivit infordrat yttrande.

Svenska mejeriernas riksförening har i sin skrivelse framhållit, att det för närvarande icke torde vara möjligt att framlägga något definitivt förslag till omorganisation av mejerikonsulentverksamheten. Omorganisationen torde böra ske så småningom under hänsynstagande till utvecklingen på detta område. För närvarande förordar föreningen en inskränkning av distriktskonsulenternas antal från 14 till 9. Möjligen kunde antalet minskas till 8. I anslutning härtill har föreningen uttalat, att distriktsindelningen borde göras mera rörlig. Riksföreningen anser, att densamma bör erhålla större frihet beträffande distriktens indelning och att föreningen åläggas att till lantbruksstyrelsen anmäla tillämplad indelning och vidtagna förändringar. Vid sidan av distriktskonsulentbefattningarna har föreslagits skola anställas 3 specialkonsulenter, förslagsvis 2 produktkonsulenter, en för vardera smör- och osttillverkningen, samt en konsulent för värme- och kraftteknik. Dessa specialkonsulenters verksamhetsområde har ansetts icke böra bliva geografiskt bestämt. Utöver nu omförmälda befattningshavare har föreningen ifrågasatt tillsättande av 3 assistenter åt konsulenterna. Kostnaderna för denna organisation ha beräknats på följande sätt:

3 specialkonsulenter à 7,500 kronor	kronor 22,500
8 distriktskonsulenter à 4,700 kronor	» 37,600
3 assistenter à 3,000 kronor	» 9,000
	kronor 69,100
Ålderstillägg	» 11,000
	Summa kronor 80,100.

Enligt riksföreningens mening borde assistentbefattningarna tills vidare besättas med distriktskonsulenter, till vilkas avlöning då borde åtgå samma statsbidrag som för andra distriktskonsulenter. Kostnaderna skulle då höjas med 5,100 kronor.

Riksföreningen har beräknat, att ett belopp av 36,000 kronor skulle vara behövt till resebidrag åt konsulenterna. Föreningen har i sin framställning ifrågasatt, om ej de för ifrågavarande ändamål anvisade medlen kunde i sin helhet utanordnas till föreningen efter rekvisition utan föregående granskning av reseräkningarna i likhet med vad som tillämpades vid annan konsulentverksamhet på jordbrukets område.

Enligt gällande bestämmelser ha distriktskonsulenterna skyldighet att på uppdrag av lantbruksstyrelsen meddela undervisning vid statsunderstödd mejeriundervisningsanstalt eller vid av styrelsen anordnade kurser. Efter den föreslagna omorganisationen bleve de kvarvarande distriktskonsulenternas arbetsuppgifter så krävande, att riksföreningen ifrågasatt, om det alltid bleve möjligt att disponera konsulenterna såsom lärare vid mejeriskolorna. För-

eningen har förutsatt, att distriktskonsulenterna icke komme att disponeras såsom lärare i sådan omfattning att konsulentverksamheten därav bleve lidande.

Riksföreningen har i sitt förslag utgått ifrån att även efter omorganisationen såväl specialkonsulenter som distriktskonsulenter och assistenter skola vara anslutna till statens pensionsanstalt.

Föreningen har förklarat, att för handhavande av den centrala ledningen för konsulentverksamheten riksföreningen hade för avsikt att även efter omorganisationen ha anställd en särskild ledare. Trots att kostnaden för den centrala ledningen och förvaltningen av konsulentverksamheten vore betydande, hade riksföreningen även härvidlag med hänsyn till rådande förhållanden ej velat framföra förslag om statsbidrag till bedrivande av denna del av verksamheten.

I anslutning till det anförda har riksföreningen hemställt, att såsom statsbidrag för ifrågasatt verksamhet för budgetåret 1941/42 måtte anvisas ett förslagsanslag av 116,000 kronor.

Departementschefen har i ärendet nu anført följande:

»Såsom framgår av vad jag inledningsvis anført var frågan rörande en omorganisation av mejerikonsulentverksamheten föremål för övervägande i samband med beviljande av anslag för ändamålet för budgetåret 1939/40. Den då ifrågasatta omorganisationen blev emellertid tills vidare uppskjuten. Svenska mejeriernas riksförening har nu ånyo upptagit frågan och framlagt ett förslag i ämnet, som i stort sett tillstyrkts av lantbruksstyrelsen och statskontoret. Då de föreslagna förändringarna i konsulentorganisationen torde vara ägnade att främja mejerihanteringen, kan även jag i huvudsak tillstyrka desammas genomförande. Sedan de lokala mejerierorganisationerna i allt större omfattning själva anställt tjänstemän med konsulentkompetens torde de med statsmedel understödda mejerikonsulenterna i en del fall ha blivit mindre effektivt utnyttjade. Därjämte synes konsulenternas arbete beträffande produkttillverkningen ha blivit i viss mån eftersatt på grund av att arbeten med byggnads- och maskintekniska samt organisatoriska spörsmål kommit att träda i förgrunden. Såsom riksföreningen framhållit synes det emellertid icke möjligt att för närvarande framlägga ett slutgiltigt förslag till omorganisation av verksamheten med hänsyn till att utvecklingen på detta område alltjämt fortgår. Den omorganisation, som jag anser nu böra genomföras, torde emellertid böra givas sådan form att densamma kan anpassas till den fortsatta utvecklingen.

Den förändring av mejerikonsulenternas uppgift, som på sätt jag nyss antytt ägt rum, synes böra föranleda att bidrag lämnas till vissa konsulenter, vilka skola ägna sig åt mera speciella uppgifter inom konsulentverksamheten. För detta ändamål böra bidrag lämnas till tre specialkonsulenter, vilkas verksamhet framförallt bör inriktas på i förslaget angivna specialfrågor. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit bör specialiseringen dock icke drivas så långt, att en specialkonsulent, som för visst uppdrag befinner sig

på en plats, icke skulle äga tillhandagå med råd och anvisningar, som eljest ankomma på distriktskonsulent. Det bör tillses att onödiga resor ej uppkomma i anledning av anställande av såväl specialkonsulenter som distriktskonsulenter.

I samband med det nu förordade förslaget om statsbidrag till specialkonsulenter synes i anslutning till riksföreningens förslag en begränsning kunna ske av statsbidragen till distriktskonsulenter. Det torde vara tillräckligt att statsbidrag lämnas till 7 sådana konsulenter. Skulle sedermera befinnas önskvärdt att en jämkning av förhållandet mellan antalet specialkonsulenter och distriktskonsulenter sker, bör Kungl. Maj:t äga befogenhet besluta härom.

Av utredningen torde framgå att vissa svårigheter för närvarande föreligga i fråga om ordnandet av rekryteringen av konsulenter. Det till avhjäljande av dessa svårigheter framförda förslaget att lämna statsbidrag till konsulentassistenter, vilka skola utbildas till konsulenter, kan jag biträda. Antalet sådana assistenter synes med hänsyn till den av mig förordade begränsningen av antalet distriktskonsulenter böra bestämmas till tre.

Det av mig förordade förslaget till omorganisation av konsulentverksamheten föranleder med nödvändighet en ändring i den nuvarande distriktsindelningen. Det torde vara lämpligt att en viss frihet beträffande denna indelning medges för den sammanslutning som erhåller statsbidraget.

I fråga om statsbidragens storlek anser jag någon ändring av dessa såvitt angår distriktskonsulenterna för närvarande icke böra ifrågakomma. Statsbidragen till specialkonsulenternas avlöning torde böra bestämmas något högre än bidragen för avlöning av distriktskonsulenterna med hänsyn till rekryteringssvårigheterna beträffande de förstnämnda och önskvärheten av att för ifrågavarande ändamål kunna förvärva för uppdraget väl kvalificerade personer. Man torde även kunna förvänta, att den av mig nu förordade anordningen med specialkonsulenter kommer att medföra en rationalisering av verksamheten. Statsbidraget synes dock icke böra sättas till högre belopp än 6,200 kronor för varje konsulent. Med specialkonsulenttjänsten bör därjämte förenas ålderstillägg efter samma grunder som gälla beträffande mejerikonsulentbefattning. Erhåller mejerikonsulent nu ifrågavarande befattning, bör han bibehållas vid honom såsom mejerikonsulent tillkommande ålderstillägg. Provisorisk avlöningsförbättring bör däremot icke utgå. Det föreslagna statsbidraget till assistenterna av 3,000 kronor för en var av dem anser jag i likhet med de hörda myndigheterna skäligt. Såsom lantbruksstyrelsen yttrat torde något ålderstillägg icke böra utgå till assistenterna, då dessa tjänster äro utbildningsbefattningar. Där est assistentbefattning skulle tillsättas med distriktskonsulent, synes såsom riksföreningen och lantbruksstyrelsen föreslagit statsbidraget till lönen böra bestämmas till samma belopp, som för sistnämnde befattningshavare eller 4,700 kronor. Medelsbehovet för statsbidrag till avlöningar kommer — under förutsättning att assistentbefattningarna besättas med mejerikonsulenter och ett belopp av 10,000 kronor beräknas för ålderstillägg — att uppgå till 75,600 kronor.

Med hänsyn till önskvärdheten att åstadkomma största möjliga förbättring i mejeriernas ekonomiska resultat även genom förbilligande av förädlingen av produkterna, torde liksom hittills statsbidrag böra utgå till kostnaderna för konsulenternas resor. För detta ändamål har under innevarande budgetår räknats med ett belopp av 36,000 kronor och i sin framställning om anslag för nästa budgetår har riksföreningen räknat med samma medelsbehov. Jag anser mig böra biträda denna framställning. I anslutning till den förut föreslagna omorganisationen synes böra medgivas att utanordning sker av resekostnadsersättningar utan att föregående granskning av reseräkningarna skett. Utanordning av statsbidrag torde böra äga rum halvårsvis i efterskott på rekvisition, sedan till lantbruksstyrelsen inkommit de uppgifter om befattningshavarnas tjänstgöring som styrelsen kan påfordra. Lantbruksstyrelsen bör äga rätt att efter granskning av dessa uppgifter, där så befinnes skäligt, bestämma om nedsättning av bidragsbeloppet. De hittills tillämpade bestämmelserna angående reseersättning till konsulenterna synas vid bifall till vad jag sålunda förordat böra upphöra att gälla. Specialkonsulenterna torde böra erhålla ersättning för resekostnaderna efter samma grunder som nu gälla för distriktskonsulenterna, därvid dock tillika bör gälla att specialkonsulenternas ersättning icke bör beräknas efter det s. k. besparingsreglementet. Assistent bör erhålla ersättning efter klass III E i allmänna resereglementet, såvitt han icke förut varit distriktskonsulent, för vilket fall han bör åtnjuta reseersättning efter samma grunder som dylik konsulent. I likhet med vad riksföreningen anfört anser jag, att skillnaden i statsbidragets storlek för den händelse resa företages på rekvisition av svenska smörprovningarnas styrelse eller av annan icke bör upprätthållas i fortsättningen. Vad riksföreningen i detta sammanhang framhållit rörande konsulenternas resor i anledning av rekvisition från svenska smörprovningarnas styrelse synes även värt att beaktas.

I överensstämmelse med vad jag i det föregående anfört torde till Befrämjande av mejerihanteringen m. m.: Bidrag till avlönande av mejerikonsulenter m. m. böra för nästa budgetår anvisas ett förslagsanslag av (75,600 + 36,000 =) 111,600 kronor. Sedan riksdagen fattat beslut i anslagsfrågan, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i ämnet.»

Den i ärendet av svenska mejeriernas riksförening verkställda utredningen synes utskottet giva vid handen, att utvecklingen inom mejerihanteringen medfört betydande förändringar i konsulenternas arbetsuppgifter. Såsom departementschefen framhållit torde de nuvarande med statsmedel understödda mejerikonsulenterna i en del fall ha blivit mindre effektivt utnyttjade, sedan de lokala mejerierorganisationerna i allt större omfattning själva anställt tjänstemän med konsulentkompetens. Därjämte synes konsulenternas arbete beträffande produkttillverkningen ha blivit i viss mån eftersatt på grund av att arbeten med byggnads- och maskintekniska samt organisatoriska spörsmål kommit att träda i förgrunden.

Utskottet.

Under anförda förhållanden synes utskottet en omorganisation av mejerikonsulentverksamheten vara påkallad. I enlighet med riksföreningens förslag finner utskottet omorganisationen böra avse inrättande av nya specialkonsulentbefattningar samt begränsning av nuvarande antal distriktskonsulenter, varjämte möjlighet bör öppnas att anställa konsulentassistenter. Antalet statsunderstödda befattningar av nämnda slag torde böra bestämmas till vad departementschefen förordat eller till 3 specialkonsulenter, 7 distriktskonsulenter och 3 assistenter. Ej heller har utskottet funnit anledning till erinran mot storleken av de ifrågasatta statsbidragen för de skilda befattningarna. Vidare torde statsbidrag böra beräknas till bestridande av kostnaderna för konsulenternas resor på sätt departementschefen angivit. I anslutning till vad utskottet här tillstyrkt har medelsbehovet för ändamålet beräknats till 75,600 kronor till avlöningar och 36,000 kronor till resekostnader eller sammanlagt 111,600 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Befrämjande av mejerihanteringen m. m.: Bidrag till avlöande av mejerikonsulenter m. m.* för budgetåret 1941/42 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 111,600 kronor.

Stockholm den 16 maj 1941.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Granath, Gabrielsson, Jacob Hansson, Mannerskantz, von Stockenström, Nils Olsson* och *Dahlström* samt

från andra kammaren: herrar *Andersson i Löbbo, Andersson i Tungelsta, Karlsson i Munkedal, Mäler, Andersson i Surahammar, Janson i Frändesta* och *Pettersson i Dahl*.